

ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЗВЕРЕВА Марина Анатоліївна

УДК 37.013.42 (043.3)

**ПРОФЕСІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ СЕРЕДНІХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ ФРАНЦІЇ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Харченко Тетяна Гадульзянівна,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри романо-германської філології.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Червонецький Володимир В'ячеславович,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, завідувач кафедри практики іноземних мов;

кандидат педагогічних наук, доцент
Заверико Наталія Віталіївна,
Запорізький національний університет, завідувач кафедри проблем керування та соціальної педагогіки.

Захист відбудеться 19 лютого 2010 року о 9.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна 2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (91011, м. Луганськ, вул. Оборонна 2).

Автореферат розіслано 19 січня 2010 року.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

Л. Л. Бутенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах кардинальної перебудови системи освіти головною метою загальноосвітньої школи є становлення соціально зрілої, творчої особистості – громадянина України, здатного до свідомої суспільної й професійної діяльності. Особливо актуальною постає проблема професійної соціалізації молодого покоління, його входження в професійні структури та відносини, що зумовлено необхідністю держави впливати на розподіл професійних кадрів і включення молодих громадян у професійні та соціальні відносини й забезпечувати педагогічну підтримку цього процесу.

Загальноєвропейські тенденції в освіті (створення єдиного освітньо-інформаційного простору, перехід до неперервної освіти тощо) і приєднання України до Болонського процесу висувають якісно нові вимоги до організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі. Крім того, проблема професійної соціалізації молоді набуває особливого значення саме в період навчання в середній школі, коли закладаються основи формування особистості, умови й можливості її подальшої соціалізації, навчання, життєдіяльності.

Сьогодні стає все більш очевидним, що соціалізація молодого покоління здійснюється не лише в результаті цілеспрямованої педагогічної діяльності, але й під впливом різноспрямованих чинників: суспільно-економічних трансформацій у країні, зміни ціннісно-сміслових орієнтацій, соціальної диференціації в суспільстві, зниження рівня життя більшості населення, зростання безробіття тощо. Уявлення значної частини молоді про професії та ринок праці відірвані від дійсності, супроводжуються слабким усвідомленням своїх здібностей і можливостей. Змушені пристосовуватися до складних умов входження в суспільство молоді люди приймають рішення про вибір професії під впливом зовнішніх статусних пріоритетів – сучасності, престижності, вигідності. Щорічно збільшується число незатребуваних фахівців з вищою освітою, які не можуть через різні обставини вирішити проблеми професійної кар'єри. Затребуваними стають не тільки професійні знання в певній галузі, але й уміння працювати самостійно та в команді, ініціативність, заповзятливість, стійкість до стресових ситуацій, готовність бачити проблеми й шукати шляхи їх розв'язання, толерантність у ставленні до інших членів колективу тощо. Тому сьогодні можна з упевненістю констатувати, що успішною буде та особистість, яка володіє вищим рівнем сформованості соціальних умінь і навичок. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема професійної соціалізації учнів уже на етапі середньої школи. Про це зазначено в Національній доктрині

розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України „Про загальну середню освіту”, Концепції державної системи професійної орієнтації населення та Концепції профільного навчання в старшій школі. Професійна орієнтація й профільне навчання в старшій школі як взаємопов’язані складові професійної соціалізації учнів загальноосвітніх шкіл мають на меті забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої, профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Реформування національної системи освіти є частиною загального процесу оновлення європейських освітніх систем. Найважливіші програмні документи орієнтують на розроблення теоретико-методологічних аспектів національної системи освіти з урахуванням вітчизняного й зарубіжного досвіду, на міжнародне співробітництво та інтеграцію в галузі освіти.

Франція є країною, яка має сформовані традиції загальноосвітньої та фахової підготовки учнівської молоді на базі шкільних інституцій і в якій спостерігається подальша тенденція до структурної інтеграції між загальною та професійно-технічною освітою. Особливу увагу французькі освітяни приділяють потребам молоді перед закінченням обов’язкового навчання в школі та одразу після нього. Вивчення змісту, форм, особливостей професійної соціалізації учнів у середній школі Франції, досвіду співробітництва й партнерства сім’ї, громадських організацій, промислових підприємств, позашкільних закладів, засобів масової інформації й визначення шляхів їх практичної реалізації сприятиме збагаченню вітчизняної педагогічної науки та практики.

Проблеми соціалізації активно розроблялися вітчизняними й зарубіжними вченими. Теоретичні засади загального соціалізаційного процесу представлено в дослідженнях таких науковців, як Г. Андрєєва, Н. Андрєєнкова, О. Безпалько, І. Бех, Б. Бім-Бад, В. Болгарина, Ю. Василькова, О. Газман, М. Галагузова, Н. Заверико, І. Зверєва, І. Зязюн, А. Капська, Л. Коваль, І. Кон, Ю. Кривов, Н. Лавриченко, Б. Ломов, М. Лукашевич, В. Москаленко, А. Мудрик, М. Папуча, Б. Паригін, С. Савченко, О. Сухомлинська, С. Харченко та ін.

Різним аспектам професійної соціалізації молоді присвячено публікації А. Багаутдинова, І. Воробйової, О. Ірби, А. Каплі, А. Красноп’ярової, С. Кучміювої, Л. Липової, Г. Махмадамінової, М. Мигачевої, Л. Пробст та ін. Проте значна кількість цих досліджень виконана з позицій соціологічного підходу до проблеми професійної соціалізації, її

соціально-педагогічна складова найменш розроблена у вітчизняній і зарубіжній науці. Особливої уваги заслуговують дисертаційні роботи російських учених Н. Гарашкіної та Р. Гери, у яких проаналізовано педагогічні засади професійної соціалізації школярів. Питанням трудової соціалізації молоді в діяльності громадських організацій і рухів приділив увагу Ю. Філіппов. Проблеми професійної орієнтації та професійного самовизначення учнівської молоді набули розвитку в працях таких авторів, як Г. Балл, Н. Бібік, В. Доротюк, Н. Жемера, В. Кизенко, Є. Климов, П. Лернер, І. Лікарчук, О. Морін, Н. Ничкало, Н. Отрощенко, Є. Павлютенков, М. Тименко, Б. Федоришин, М. Янцур та ін.

Вагомий внесок у вивчення теорії та практичної діяльності загальноосвітніх шкіл Франції зробили такі українські та російські вчені, як Є. Бражник, Б. Вульфсон, О. Джуринський, О. Лисова, З. Малькова, О. Сухомлинська. Особливе місце займають дослідження, присвячені професійній орієнтації французьких школярів, таких дослідників, як С. Гріншпун, Л. Гур'є, Г. Кутєпова, О. Павлова; проблеми модернізації змісту освіти Франції висвітлено в роботах А. Вахабової, Г. Єгорова, Н. Маршубіної, Т. Мельник; організації профільної освіти в загальноосвітній школі Франції приділяли увагу В. Червонецький, Т. Шульцева. Особливий інтерес у контексті нашого дослідження становлять наукові праці Н. Лавриченко, у яких розглянуто педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи; Т. Харченко, яка вивчала проблеми взаємодії школи та соціального середовища у вихованні учнів колегів і ліцеїв Франції; російської дослідниці З. Багатової, яка розглядала педагогічні основи соціальної роботи у Франції.

В останнє десятиліття у зв'язку з модернізацією освіти та створенням єдиного європейського освітнього простору спостерігається посилення уваги вітчизняних учених до проблем виховання й освіти у Франції. Так, у дисертаційних дослідженнях цього періоду висвітлено питання громадянського виховання учнів середньої школи (О. Алексеєва, О. Бажановська), теоретичні засади розвитку та саморозвитку особистості в освітній системі Франції (Л. Зязюн), проблеми виховання старшокласників загальноосвітніх ліцеїв (О. Матієнко), питання розбудови вищої школи в сучасній Франції (О. Бочарова, А. Максименко, Л. Шаповалова).

Професійну проблематику в загальноосвітніх закладах зарубіжних країн у соціалізаційному аспекті розглянуто в дисертаціях М. Авраменко і Н. Кравець (профільне навчання в середніх закладах освіти Німеччини), Н. Балацької (система професійної орієнтації в Англії), С. Диби (педагогічні умови соціалізації учнівської молоді в скаутських організаціях), О. Заболотної (соціалізація учнівської молоді в

загальноосвітніх та альтернативних закладах освіти США), І. Керестень (система професійної орієнтації в Угорщині).

Значний внесок у розробку основ різноманітних соціалізаційних теорій зробили французькі вчені А. Біне (A. Binet), П. Бурдьє (P. Bourdieu), К. Дюбар (C. Dubar), Ф. Дюбе (F. Dubet), Ж. Дюмазедьє (J. Dumazedier), Е. Дюркгейм (E. Durkheim), М. Дюрю-Белла (M. Duru-Bellat), Р. Естабле (R. Establet), Ж. Капель (J. Capelle), Б. Лаїр (B. Lahire), П. Лапі (P. Lapy), Г. Лебон (G. Le Bon), Л. Легран (L. Legrand), Ф. Мер'є (P. Meirieu), Е. Морен (E. Morin), А. П'єрон (H. Piéron), П. Тап (P. Tap), Г. Тард (G. Tarde), М. Тоззі (M. Tozzi), Ж. Шато (J. Château) та ін.

Францію слушно вважають однією з країн-піонерів у розробці концептуальних та практичних засад професійної орієнтації, над якими працювали такі вчені, як Ж.-М. Бертело (J.-M. Berthelot), С. Бланшар (S. Blanchard), С. Бо (S. Beaud), Ж.-П. Бутіне (J.-P. Boutinet), А. Валлон (H. Wallon), Р. Галь (R. Gal), Ж. Гішар (J. Guichard), Ф. Данвер (F. Danvers), Б. Декло (B. Desclaux), В. Ізамбер-Жаматі (V. Isambert-Jamati), В. Коен-Скалі (V. Cohen-Scaly), А. Карофф (A. Caroff), Ж.-М. К'єсс (J.-M. Quiesse), Г. Лапостоль (G. Lapostole), А. Леон (A. Léon), Ж. Лотрей (J. Lautrey), П. Навіллль (P. Naville), Г. Піно (G. Pineau), А. Прост (A. Prost), М. Решлен (M. Reuchlin), Г. Сінуар (G. Sinoir), К. Тело (C. Thélot), Д. Ферре (D. Ferré), М. Юто (M. Huteau).

Відносини школи й виробничих колективів, місцевих органів влади вивчали А. Ван-Зантан (A. Van-Zanten), Л.-П. Жуvene (L.-P. Jouvenet), Ф. Жутар (P. Joutard), А. Кріндаль (A. Crindal), К. Ніколь-Дранкур (C. Nicole-Drancourt), М. Ранкюрель (M. Rancurel), В. Троже (V. Troger), Р. Увріє-Бонна (R. Ouvrier-Bonnaz) та ін.

Аналіз наукових праць показав, що сьогодні на теоретико-методологічному рівні інтенсивно розробляються проблеми оновлення змісту освіти, створення належних умов для соціалізації дитини, оптимального її розвитку й виховання. Водночас, на загальному фоні соціалізаційної проблематики відчувається дефіцит досліджень процесу професійної соціалізації в загальноосвітніх навчальних закладах. Спеціальних розробок, присвячених проблемі професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції, не проводилося.

Аналіз літературних джерел, результатів наукових робіт дав змогу виокремити низку *суперечностей між*: необхідністю вивчення й систематизації світового досвіду в обґрунтуванні процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл та нестачею досліджень за цією тематикою в Україні; офіційно заявленими пріоритетами сучасної освіти (створення умов для розвитку та самореалізації особистості,

підготовка учнів до подальшої освіти й трудової діяльності) та недостатньою розробленістю механізмів їх реалізації; необхідністю вдосконалення процесу професійної соціалізації учнів у навчальних закладах, урахуванням національної специфіки освіти України та можливість використання конструктивного досвіду професійної соціалізації учнів загальноосвітніх шкіл Франції.

Виявлення вищезазначених суперечностей, об'єктивна потреба у вивченні теорії й практики професійної соціалізації учнів загальноосвітніх шкіл Франції для вдосконалення зазначеного процесу в освітньому просторі України зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **„Професійна соціалізація учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах комплексних тем наукових досліджень „Вітчизняна і зарубіжна педагогічна спадщина (друга половина XIX ст. – початок XXI ст.” (державний реєстраційний номер 0106U013193) та „Теоретико-методичні основи змісту і технології навчання студентів соціальної роботи” (державний реєстраційний номер 0101V001373) Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 11 від 27 травня 2005 року) й узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 8 від 25 жовтня 2005 року).

Об'єкт дослідження – процес соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції.

Предмет дослідження – педагогічні засади професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції.

Мета дослідження – визначити та узагальнити теоретичні й організаційні засади процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл, особливості їх практичної реалізації у Франції та виявити можливості використання позитивного французького досвіду у вітчизняній педагогічній теорії й практиці.

Відповідно до визначених протиріч, об'єкта, предмета та мети вирішуються такі **завдання**:

1. На підставі аналізу філософської, соціологічної, соціально-психологічної, соціально-педагогічної літератури визначити сутність процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл як особливого соціально-культурного й педагогічного феномену.

2. Простежити генезис наукових уявлень французьких учених про чинники професійної соціалізації особистості.
3. Проаналізувати сучасні теоретичні засади процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції та визначити їх специфічні риси.
4. Розкрити основні напрямки, зміст, форми й методи професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції.
5. Визначити позитивні ідеї французького досвіду професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл для використання в Україні.

Методологічну основу дослідження становлять наукові положення про діалектичну єдність процесів соціального розвитку, соціалізації та виховання; філософські положення про соціальну сутність особистості; принципи комплексного, особистісного й діяльнісного підходів до формування особистості; учення про соціальні функції виховання й навчання молодого покоління; ідеї соціального розвитку особистості через включення в різноманітні види діяльності.

Теоретичну основу дослідження складають: положення французьких філософських концепцій виховання й освіти про чинники формування особистості (К. Гельвецій, Д. Дідро, Е. Кондильяк, О. Конт, Ж. Ламетрі, Ж.-Ф. Ліотар, Е. Муньє, Ж.-Ж. Руссо, Ж.-П. Сартр, А. Сен-Симон, М. Фуко, Ш. Фур'є), про єдність процесів виховання й соціалізації особистості (І. Бех, І. Зверева, І. Зязюн, І. Кон, В. Москаленко, А. Мудрик, О. Сухомлинська; П. Бурдьє, А. Валлон, Е. Дюркгейм, Ж. Капель, І. Кро, М. Тоззі, Ж. Фурастьє), теорії соціалізації та соціально-професійної ідентичності (Ж.-М. Бертелло, К. Дюбар), концепції професійної та навчальної орієнтації (Н. Лавриченко, Б. Федоришин; А. Біне, Р. Галь, Ф. Данвер, Б. Декло, А. Леон), положення теорії диференційованого навчання у французькій школі (В. Вдовенко, Б. Вульфсон, Г. Кутєпова, Н. Маршубіна, Н. Ремізова; А. Валлон, П. Ланжевен, Г. Лапостоль, Л. Легран); положення щодо здійснення досліджень у галузі порівняльної педагогіки (Л. Ваховський, О. Джуринський, Т. Кошманова, А. Сбруєва); Державна національна програма „Освіта” („Україна ХХІ століття”), Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепція профільного навчання в старшій школі.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи** дослідження: *теоретичні*: теоретичний аналіз зарубіжної, зокрема французької, та вітчизняної науково-педагогічної літератури – для визначення стану дослідження проблеми; історичний аналіз – для розкриття особливостей розвитку системи середньої освіти Франції;

синтез, систематизація, класифікація, аналогія для обґрунтування сутності й змісту процесу професійної соціалізації; порівняння змісту, форм і методів професійної соціалізації учнів для визначення шляхів адаптування та творчого застосування французького досвіду в навчально-виховному процесі вітчизняної школи. У ролі допоміжних було використано *емпіричні* методи: інтерв'ю й бесіди з радниками-психологами з орієнтації центрів інформації й орієнтації, викладачами й учнями шкіл Франції, спостереження за навчально-виховним процесом, вивчення результатів навчальної діяльності суб'єктів педагогічного процесу з метою виявлення особливостей змісту й основних напрямів організації процесу професійної соціалізації.

Джерельну базу дослідження складають фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Київського центру інформації та документації Ради Європи, Російської державної бібліотеки, Наукової педагогічної бібліотеки імені К. Д. Ушинського, Центру документації та орієнтації м. Віші (Франція), медіатеки Французького культурного центру в Україні, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, державні документи, постанови та програми уряду та Міністерства освіти Франції й Міністерства молоді та спорту з проблем освіти й виховання, матеріали Національного Бюро Інформації з Освіти й Професій Франції, Руху підприємств Франції в співробітництві зі школою (MEDEF). З періодики використано матеріали видань „Шлях освіти”, „Соціальна педагогіка: теорія та практика”, „Освіта України”, „Педагогіка та психологія”, „Рідна школа”, „L'École et la Nation”, „L'orientation scolaire et professionnelle”, „Cahiers pédagogiques”, „Révue Française de pédagogie”, „Le Monde de l'éducation”, „Révue Française de sociologie”, матеріали мережі Інтернет тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі аналізу автентичних джерел *уперше* розкрито теоретичні засади професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції; виявлено структуру та особливості змісту, форм і методів професійної соціалізації учнів шкіл Франції в єдності внутрішньошкільної та позашкільної діяльності суб'єктів зазначеного процесу; *дістали подальшого розвитку* наукові уявлення про сутність професійної соціалізації як педагогічного феномену; про взаємодію школи з провідними агентами професійної соціалізації; про зміст, форми й методи професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл. Уведено до наукового обігу невідомі

раніше матеріали з теорії та практики організації професійної соціалізації в загальноосвітній школі Франції.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при розробці теоретико-методологічних засад процесу професійної соціалізації учнів в Україні, безпосередньо в практиці підготовки учнів загальноосвітньої школи України до подальшого професійного самовизначення та професійної діяльності. Матеріали дисертації також можна використати в роботі служб зайнятості, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, у процесі професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації, у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і соціальних працівників, у самоосвітній діяльності учнівської молоді.

Апробація результатів дослідження відбувалася під час обговорення основних теоретичних положень і висновків на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, оприлюднені на *Міжнародних науково-практичних та науково-методичних конференціях*: „Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика” (Дніпропетровськ, 2006), „Дні науки” (Запоріжжя, 2006), „Україна і Франкомовний світ: формування нового мислення” (Миколаїв, 2006); *Всеукраїнських науково-практичних конференціях*: „Історико-педагогічні дослідження: регіональний вимір” (Луганськ, 2006), „Тенденції розвитку професійно-педагогічної освіти в Україні і за кордоном” (Житомир, 2006).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 8 одноосібних публікаціях, з них 5 статей у наукових фахових виданнях, 3 статті – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (315 найменувань, з них 128 – іноземними мовами). Робота містить 4 таблиці, 4 рисунки, 6 додатків на 8 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 238 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі – „**Професійна соціалізація учнів середніх загальноосвітніх шкіл як соціально-педагогічна проблема**” –

визначено сутність професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл, здійснено аналіз понятійного апарату, простежено генезис наукових уявлень французьких учених про чинники професійної соціалізації особистості, виявлено теоретичні засади професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл у сучасній французькій педагогіці.

Вивчення літератури показало, що в сучасних умовах, незважаючи на значну кількість наукових розробок і трактувань, проблема соціалізації учнівської молоді залишається актуальною. Теоретичний аналіз поняття „соціалізація” засвідчує, що існує багато визначень, які відображають багаторівневий і багатоаспектний характер цього процесу щодо: напрямів дисциплінарного дослідження (соціологічний, культурологічний, соціально-психологічний, соціально-педагогічний); підходів (суб’єкт-об’єктний, суб’єкт-суб’єктний); співвідношення з такими базовими категоріями, як „виховання”, „формування”, „розвиток особистості”, „освіта”. У цілому дослідження проблеми соціалізації показало, що цей процес становить складний і динамічний феномен, сутність якого полягає у входженні індивіда до соціуму, становленні його особистості під час засвоєння, відтворення й розвитку різноманіття соціальних зв’язків, відносин, цінностей, норм, установок, традицій, зразків поведінки, притаманних певному суспільству.

Професійна соціалізація за своїми сутнісними характеристиками, змістом, етапами є аналогічною до загального процесу соціалізації особистості. Недостатня дослідженість проблеми професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл відбилася на відсутності єдиного визначення. Грунтуючись на теоретичних уявленнях про професійну соціалізацію учнівської молоді й виходячи із загального визначення соціалізації, у роботі під *професійною соціалізацією учнів* розуміємо складний багатогранний процес включення індивіда в професійну практику, під час якої відбувається засвоєння професійного й соціального досвіду, самовизначення, віднаходження свого місця в суспільстві, а також процес активного професійного саморозвитку й самовдосконалення, усвідомлення своєї ролі в соціальному та професійному середовищі. Особливість сучасних уявлень і соціально-педагогічного підходу до вивчення професійної соціалізації учнів полягає в тому, що особистість учня розглядається як активний суб’єкт свідомого професійного самовизначення в спеціально організованій діяльності школи, яка цілеспрямовує вплив усіх соціальних чинників.

Особливе значення для вітчизняної педагогічної теорії й практики має досвід сучасної французької середньої школи, яка стає все більш відкритою до впливів з боку різноманітних соціальних інститутів, одно-

часно посилюючи власний вплив на них. Вона накопичила достатній досвід у галузі освітньої й професійної підготовки молоді, сформувала традиції надання соціально-педагогічної допомоги учням у професійному самовизначенні.

Методологічними засадами розвитку професійно спрямованого навчання були відповідні філософсько-педагогічні ідеї та течії, які формувалися при безпосередньому впливові тих історичних, політичних, економічних і соціальних умов, які були характерними для певного періоду. Соціально-економічні, політичні, культурно-історичні особливості кожного періоду зумовили специфічні форми та напрямки соціалізації, уявлення про чинники професійної соціалізації особистості. Представники французького Просвітництва (К. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо) значну увагу приділяли проблемі чинників формування людини. Філософська думка XVIII ст. упритул наблизилася до розв'язання питання співвідношення головних чинників формування особистості – спадковості, середовища й виховання. Підґрунтя сучасної концепції соціалізації було закладено соціалістами-утопістами та позитивістами в XIX ст. (А. Сен-Симон, Ш. Фур'є, О. Конт).

У різноманітних педагогічних теоріях і ідеях щодо професійної соціалізації початку XX ст. реалізовувалися такі світоглядні підходи, як теоцентричний (Ф. Брюнет'єр, Е. Бутру, Д. Лакруа, Ж. Марітен, Е. Мун'є, М. Недонсель, Ш. Ренув'є), антропоцентричний (А. Біне, П. Лапі, Т. Симон) і соціоцентричний (Ален (Е. Шарт'є), П. Бурд'є, Е. Дюркгейм, Ж. Капель, Ж. Фурастьє та ін.).

У традиціях французьких психолого-педагогічних і соціологічних наук проблема професійної соціалізації розглядається через вирішення питань професійної та навчальної орієнтації, професійного навчання й освіти. Теоретичні розробки французьких дослідників (А. Карофф, Ж. Сенека) свідчать про те, що професійній орієнтації у Франції властива послідовна зміна трьох моделей: ідеалістично-механістичної (*modèle idéalistique mécanistique*), технократичної (*technocratique*) і виховної (*modèle éducative*). Отже, відповідно змінювався та набував характерних рис процес професійної соціалізації учнів.

Аналіз теоретичних засад професійної соціалізації учнів французької середньої школи показав, що сьогодні у Франції затребувана виховна концепція професійної орієнтації, яка з'явилася в 50 – 60-ті рр. XX ст. і розглядає професійну соціалізацію учня як одну зі складових його загальної культури. За сучасних умов розвитку суспільства вона отримала новий зміст та офіційно затверджена як *концепція „Виховання орієнтації”* („Éducation à l'orientation”). Метою навчально-виховної

діяльності, побудованої на принципах неперервності, системності й відкритості, є формування в учнів культури вибору професії, розробка й реалізація „персонального проекту” учня (projet personnel), тобто побудова його подальшої освітньої та професійної траєкторії.

У сучасній французькій педагогіці розвивається концепція відкритої школи, підґрунтям якої є рівноправне партнерство всіх виховних сил суспільства, що відповідає соціально-економічним і демократичним процесам сучасного життя. Головними агентами професійної соціалізації учнів французьких шкіл визначено освітню систему, сім'ю, громадські організації, місцеву громаду, виробничі колективи, позашкільні заклади, засоби масової комунікації тощо.

У другому розділі – **„Організація процесу професійної соціалізації учнів у сучасних середніх загальноосвітніх школах Франції”** – проаналізовано особливості еволюції системи середньої освіти Франції кінця ХІХ – початку ХХІ ст. з точки зору розвитку професійно спрямованого навчання; розкрито організаційну специфіку процесу професійної соціалізації учнів, визначено цілі та зміст цього процесу, схарактеризовано форми й методи професійної соціалізації учнів та визначено напрями реалізації позитивних ідей французького досвіду в загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в сучасних умовах.

Вивчення минулого й сучасного стану системи середньої освіти у Франції показало, що зближення середньої школи зі світом праці відбувалося у двох основних стратегічних напрямках. *Перший* репрезентовано професійною перспективою особистості, орієнтованою, насамперед, на розв'язання соціально-економічних проблем, при якій необхідними для успішної інтеграції у світ праці визнавалися практичні професійні вміння при мінімумі загальноосвітньої підготовки. У цьому напрямку було здійснено освітні реформи кінця ХІХ та середини ХХ ст. (реформа Жуля Феррі, Закон Астьє, план Ланжевена-Валлона, реформи Бертюана, Абі, Фуше). *Другий* напрямок орієнтовано на розвиток в учнів загальної культури, яка визнається найкращим способом адаптації молоді до швидкоплинних умов розвитку суспільства. Він знайшов своє відображення в освітніх реформах кінця 80-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.

Законом про освіту 2005 р. сформульовано цілі, які визначають новий етап у розвитку професійної соціалізації учнів. Установлено такі напрями її вдосконалювання: диверсифікованість методів і засобів профорієнтаційної роботи з урахуванням потреб і досягнень учня (стажування на підприємствах; уведення до шкільної програми спеціального предмета „Знайомство з професіями”, трансверсальних, міждисциплінарних робіт, таких як „Перехресні роботи” (Tavaux croisés),

„Маршрути відкриття” (IDD – „Itinéraires de découverte”); використання Інтернет-технологій тощо); усунення соціальної та статевої дискримінації, рівність шансів юнаків і дівчат при виборі професії та навчального напрямку; інтеграція загальноосвітнього й професійного навчання; знайомство учнів зі світом праці та професій у своїй країні й за кордоном.

З’ясовано диференційований характер організації навчання за різними навчальними напрямками, секціями й профілями, що сприяє підвищенню якості професійної орієнтації учнів. У результаті основним принципом навчання у французькій середній школі є зв’язок навчальної й професійної орієнтації.

Диференціація навчання в середній школі Франції відбувається поступово, що дозволяє учням більш усвідомлено зробити свій навчальний і професійний вибір. У *колежі* диференціація здійснюється в межах курсів за вибором, які дають можливість учням підготуватися до вибору навчального напрямку в *ліцеї* (загальноосвітньому, технологічному, професійному). У період навчання в *ліцеї* в рамках обраного навчального напрямку учні розподіляються за навчальними секціями, а потім профілями. Шляхом поступової диференціації організовано цілеспрямовану підготовку учнів для вступу до конкретного навчального закладу професійної освіти. Таким чином забезпечується спрямованість змісту та організації навчального й виховного процесів загальноосвітньої школи на професійну соціалізацію учнів.

Зміст процесу професійної соціалізації відбито у внутрішньо-шкільній діяльності „виховного співтовариства” (директор, класний керівник, радник з виховання, радник-психолог з орієнтації, учителі, шкільний лікар); професійно спрямованих програмах для колежів і ліцеїв (національних, шкільних); навчально-методичній літературі.

Установлено, що Міністерством освіти Франції в партнерстві з виробничими колективами, громадськими організаціями, місцевими громадами започатковано значну кількість професійно орієнтованих програм і заходів, які є одночасно й соціалізуючими, сприяють входженню й адаптації молоді у світ професійних, соціально-економічних та громадських відносин. До таких програм належать „Школа – підприємство” („École – entreprise”), створення міні-підприємств – „Підприємництво для навчання” („Entreprendre pour apprendre”), „Занурення в підприємство” („Immersion en entreprise”), які фінансуються за рахунок Міністерства освіти, підприємств та місцевих громад. Мета цих програм – підтримати інтерес учнів до навчання, надавши йому більш чіткого практичного сенсу, сформувати здатність до подальшого самовизначення й самоорієнтації (s’orienter) протягом життя, побудови персональних

виборів, соціальної й професійної мобільності; розвинути в учнів особисті й соціальні вміння – упевненість у собі, уміння спілкуватися з різними людьми, працювати в колективі, бути частиною команди; допомогти учням визначити своє місце в суспільстві й знайти шляхи найбільш ефективного пристосування до нього.

На основі аналізу діяльності системи державних служб з проф-орієнтації показано наявність у Франції *позашкільної професійної орієнтації учнів середніх шкіл*. Вона представлена діяльністю мережі профорієнтаційних служб різних рівнів: на державному – Національне Бюро Інформації з Освіти й Професій (ONISEP), регіональному – його регіональне представництво (DRONISEP) і регіональна служба інформації та орієнтації (SAIO), на департаментському – представництво Національного Бюро Інформації з Освіти й Професій та Центри інформації й орієнтації (CIO), на місцевому – навчальні заклади й центри документації й орієнтації (CDI). Профорієнтаційні служби спрямовано на загальну мету, яка полягає в тому, щоб створити всі умови для максимальної реалізації здібностей учнів з урахуванням потреб особистості та суспільства й тим самим сприяти їх соціальній та професійній інтеграції. Держава в особі офіційної влади й суспільство в особі різних соціальних інститутів, громадських організацій є провідними агентами професійної соціалізації учнівської молоді.

Визнання французької середньої школи як пріоритетного інституту професійної соціалізації учнів пов'язується як з диференційованим характером навчання, так і сучасними соціально-економічними умовами розвитку суспільства, що вимагають високої загальнокультурної підготовки, яка дозволить молоді самостійно орієнтуватися в середовищі, що постійно змінюється, розвивати соціальні та професійні вміння, самовдосконалюватися й самовизначитися протягом життя.

Проведене дослідження дає підстави для таких **висновків**:

1. У дисертації здійснено аналіз наукової проблеми професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції, що виявляється у визначенні та узагальненні теоретичних й організаційних засад процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл, особливостей їх практичної реалізації у Франції та виявленні можливості використання позитивного французького досвіду у вітчизняній педагогічній теорії й практиці.

2. Професійна соціалізація учнів розуміється як складний багатогранний процес включення індивіда в професійну практику, під час якої відбувається засвоєння професійного й соціального досвіду, самовизначення, віднаходження свого місця в суспільстві, а також процес

активного професійного саморозвитку й самовдосконалення, усвідомлення своєї ролі в соціальному та професійному середовищі. У процесі професійної соціалізації учнівської молоді вагомим значення набувають як стихійні, так і цілеспрямовані дії всіх суб'єктів соціалізаційного процесу. Особливість соціально-педагогічного підходу до професійної соціалізації учнівської молоді полягає в тому, що вона розглядається як важливий чинник формування особистості учня, розвитку його активності, самостійності, вміння робити вибір, набуття суб'єктивного досвіду.

3. Вивчення генезису наукових уявлень французьких учених про чинники професійної соціалізації особистості засвідчило, що філософським підґрунтям розвитку теорій професійної соціалізації молоді постають ідеї представників французького Просвітництва, утопічного соціалізму, позитивізму, персоналізму, екзистенціалізму щодо чинників формування особистості (спадковість, середовище й виховання), диференціації соціального середовища, гармонізації виховних впливів усіх соціальних інститутів суспільства.

4. Аналіз наукових джерел дозволив визначити теоретичні засади процесу професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції, вихідні позиції яких пов'язано з моделями професійної орієнтації – ідеалістично-механістичною, технократичною й виховною. Вирішення питань професійної та навчальної орієнтації, професійного навчання й освіти здійснювалося французькими науковцями через теоцентричний, антропоцентричний та соціоцентричний світоглядні підходи. Утвердження в першій половині ХХ ст. у французькій філософії виховання соціоцентричного напрямку поклато початок пошуку можливих шляхів установа зв'язків школи з соціальним середовищем, взаємодії різних соціальних інститутів у процесі професійної соціалізації учнівської молоді. З 50 – 60-х рр. ХХ ст. виникла виховна концепція професійної орієнтації, яка змістовно та процесуально оформилася з кінця 80-х рр. ХХ ст. і в сучасних умовах затверджена як *концепція „Виховання орієнтації”* („Éducation à l'orientation”), спрямована на розвиток професійної соціалізації учнів як складової їхньої загальної культури, формування культури вибору професії, побудову подальшої освітньої та професійної траєкторії учнівської молоді. Концепція „Виховання орієнтації” базується на принципах неперервності, системності й відкритості, рівноправного партнерства всіх виховних сил суспільства.

5. Вивчення зв'язку професійно орієнтованого спрямування навчально-виховного процесу у французьких школах та реформування системи середньої освіти Франції з кінця ХІХ – у ХХ ст. засвідчило наявність двох стратегічних напрямків зближення середньої школи зі

світом праці: 1) орієнтація на практичні професійні вміння при мінімумі загальноосвітньої підготовки (освітні реформи кінця XIX – середини XX ст.); 2) визнання професійної соціалізації учнів складовою загальної культури, яка є найкращим способом адаптації молоді до швидкоплинних умов розвитку суспільства (реформи кінця 80-х рр. XX – початку XXI ст.). Чинниками розвитку професійно орієнтованого спрямування шкіл були політичні, соціально-економічні, соціокультурні умови розвитку суспільства, які вимагали покращення рівня освіти й підготовки молоді до професійної діяльності. Головними агентами професійної соціалізації учнів французьких шкіл визначено освітню систему, сім'ю, громадські організації, місцеву громаду, виробничі колективи, позашкільні заклади, засоби масової комунікації тощо.

6. Зміст професійної соціалізації учнів середніх шкіл Франції визначається єдністю внутрішньошкільної та позашкільної діяльності зазначеного процесу.

Аналіз наукових джерел, нормативно-правового забезпечення системи середньої освіти Франції, спостереження, інтерв'ю, бесіди з викладачами, радниками-психологами з орієнтації шкіл Франції дозволили виділити основні напрями змісту професійної соціалізації учнів шкіл Франції (інтеграція загальноосвітнього й професійного навчання; диференціація навчання за напрямками, профілями, секціями; взаємодія з виробничими колективами підприємств; диверсифікація методів і засобів профорієнтаційної роботи з урахуванням потреб і досягнень учня; усунення соціальної та статевої дискримінації; знайомство учнів зі світом праці та професій у своїй країні й за кордоном). Важливим постає введення до шкільної програми спеціального предмета „Знайомство з професіями”.

Реалізація завдань професійної соціалізації учнів здійснюється шляхом використання різних форм і методів (пошук, аналіз і узагальнення професійно спрямованої інформації; складання вебфоліо; зустрічі з представниками професійних сфер та колишніми учнями; стажування на підприємствах; участь у Тижнях „Школа – підприємство”; участь у європейських програмах обміну учнями; створення міні-підприємств; індивідуальні та групові консультації, виконання міждисциплінарних наукових робіт, використання Інтернет-технологій, бесіди, тестування тощо). Входженню та адаптації молоді у світ професійних соціальних відносин сприяють програми „Школа – підприємство”, „Підприємництво для навчання”, „Занурення в підприємство”, які реалізують партнерські відносини між школою та виробничими колективами.

Позашкільна професійна орієнтація учнів середніх шкіл представлена діяльністю мережі профорієнтаційних служб різних рівнів: державних, регіональних, департаментських, місцевих.

7. Результати дослідження дають підстави визначити позитивні ідеї теорії й практики професійної соціалізації учнів середніх шкіл Франції, які можуть бути використані в освітньому просторі України: здійснення координації й проведення професійної орієнтації трьома міністерствами: праці й соціального розвитку, освіти, охорони здоров'я; уведення в обов'язкову програму навчання в середній школі типових програм професійної орієнтації, зокрема спеціального предмета; створення міжвідомчої служби із забезпечення інформації про професії, різні типи, напрями професійної освіти; посилення ролі місцевих служб профорієнтації й профконсультації, установлення тіснішої їх співпраці з середньою школою, підприємствами; забезпечення взаємозв'язку професійної й навчальної орієнтації через профільне навчання; створення цілісної системи внутрішньошкільної професійної орієнтації в її зв'язку з позашкільною; розробка процедури переорієнтації профілю навчання через систему додаткових навчальних занять; організація професійної підготовки фахівців у галузі професійної орієнтації.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних питань, що потребують подальшого наукового вивчення, вважаємо за доцільне віднести: професійну соціалізацію учнів засобами масової комунікації; розвиток соціальної активності учнівської молоді в процесі професійної соціалізації; порівняльний аналіз теорії й практики професійної соціалізації учнівської молоді в Україні та Франції.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

- 1. Зверева М. А.** Еволюція та сучасний стан французької системи середньої освіти з точки зору професійної соціалізації учнів / М. А. Зверева // Наукові праці : наук.-метод. журн. – Т. 56. – Вип. 43: Педагогічні науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – С. 59 – 64.
- 2. Зверева М. А.** Основні напрями реформування середньої школи Франції в галузі професійної соціалізації учнів / М. А. Зверева // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2006. – № 2. – С. 87 – 92.
- 3. Зверева М. А.** Соціально-педагогічні особливості професійної соціалізації французьких школярів на регіональному рівні / М. А. Зверева // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2006. – Ч. I. – № 19 (114). – С. 259 – 264.

4. **Зверева М. А.** Диференціація процесу навчання як один з головних чинників професійної соціалізації учнів у сучасній школі Франції / М. А. Зверева // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2007. – № 6 (123). – С. 99 – 105.
5. **Зверева М. А.** Особливості професійної орієнтації французьких учнів на сучасному етапі / М. А. Зверева // Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2007. – № 32. – С. 78 – 81.
6. **Зверева М. А.** Особливості професійної соціалізації учнівської молоді / М. А. Зверева // Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика – 2006 : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – Т. 9. – Педагогічні науки. – Д. : Наука і освіта, 2006. – С. 199 – 202.
7. **Зверева М. А.** Тенденції сучасного розвитку середньої школи Франції: соціально-педагогічний аспект / М. А. Зверева // Дні науки : зб. тез доп. : в 4 т. (5 – 6 жовт. 2006 р., м. Запоріжжя) / ред. кол. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : Гуманіт. ун-т „ЗІДМУ”, 2006. – Т. 4. – С. 170 – 171.
8. **Зверева М. А.** Підготовка вчителя як агента шкільної соціалізації: досвід французьких освітян // М. А. Зверева // Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк та ін. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 176 – 178.

Зверева М. А. Професійна соціалізація учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2010.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції.

У роботі визначено сутність процесу професійної соціалізації учнів загальноосвітніх шкіл, його характерні риси й особливості, притаманні системі середньої освіти Франції. Простежено генезис наукових уявлень французьких учених про чинники професійної соціалізації особистості, виявлено теоретичні засади професійної соціалізації учнів середніх загальноосвітніх шкіл у сучасній Франції. Визначено цілі, завдання, форми та методи професійної соціалізації в школах Франції, що сприяють успішній інтеграції молодих людей у суспільне й професійне життя. Зроблено висновок про те, що школа як суспільний інститут завдяки цілеспрямованому вихованню здатна здійснювати успішну професійну

соціалізацію учнів у взаємодії з провідними агентами – сім'єю, виробничими колективами, місцевою громадою, засобами масової комунікації, позашкільними закладами професійної орієнтації. Окреслено перспективи використання французького досвіду професійної соціалізації учнів загальноосвітніх середніх шкіл у систему освіти України.

Ключові слова: професійна соціалізація, агенти професійної соціалізації, професійна орієнтація, профільне навчання, виховання орієнтації, професійне самовизначення.

Зверева М. А. Профессиональная социализация учащихся средних общеобразовательных школ Франции. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Луганск, 2010.

Диссертация посвящена исследованию проблемы профессиональной социализации учащихся средних общеобразовательных школ Франции.

На основе теоретического анализа научной литературы по проблемам общей и профессиональной социализации личности определены сущность процесса профессиональной социализации учащихся, его особенности и специфика, характерные для системы среднего образования. Профессиональная социализация учащихся представлена как сложный многогранный процесс включения индивида в профессиональную практику, во время которой происходит усвоение профессионального и социального опыта, самоопределение, нахождение своего места в обществе, а также процесс активного профессионального саморазвития и самосовершенствования, осознания своей роли в социальной и профессиональной среде.

Концептуальные основы для создания современной теории и практики профессиональной социализации молодежи во Франции были заложены в идеях представителей французского Просветительства, утопического социализма, позитивизма, персонализма, экзистенциализма относительно факторов формирования личности (наследственность, среда и воспитание), дифференциации социальной среды, гармонизации воспитательных влияний всех социальных институтов общества.

Установлено, что развитие теоретических основ процесса профессиональной социализации учащихся средних общеобразовательных школ Франции соотносится с исходными принципами исторических моделей профессиональной ориентации: идеалистически-

механистической, технократической и воспитательной. Решение вопросов профессиональной и учебной ориентации, интеграции профессионального и общеобразовательного обучения рассматривалось французскими педагогами и учеными с позиций теоцентрического, антропоцентрического и социоцентрического мировоззренческих подходов. Утверждение в первой половине XX ст. во французской философии воспитания социоцентрического направления положило начало поиску возможных путей установления связей школы с социальной средой, взаимодействия разных социальных институтов в процессе профессиональной социализации ученической молодежи.

В современных условиях ведущей является концепция „Воспитания ориентации”, направленная на развитие профессиональной социализации учащихся как составляющей их общей культуры, формирования культуры выбора профессии, построение дальнейшей образовательной и профессиональной траектории ученической молодежи. Концепция „Воспитания ориентации” основывается на принципах непрерывности, системности и открытости, равноправного партнерства всех воспитательных сил общества.

Факторами развития профессионально ориентированной направленности школ были политические, социально-экономические, социокультурные условия развития общества, которые требовали улучшения уровня образования и подготовки молодежи к профессиональной деятельности. Главными агентами профессиональной социализации учащихся французских школ определены образовательная система, семья, общественные организации, местная община, производственные коллективы, внешкольные заведения, средства массовой коммуникации и т. п.

Содержание профессиональной социализации учащихся средних школ Франции определяется единством внутришкольной и внешкольной деятельности отмеченного процесса.

Основными направлениями содержания профессиональной социализации учащихся школ Франции определены следующие: интеграция общеобразовательного и профессионального обучения; дифференциация обучения за направлениями, профилями, секциями; взаимодействие с производственными коллективами предприятий; диверсификация методов и средств профориентационной работы с учетом потребностей и достижений учащихся; устранение социальной и половой дискриминации; знакомство учеников с миром труда и профессий в своей стране и за рубежом. Важным является введение в школьной программе специального предмета „Знакомство с профессиями”. Реализация задач профессиональной социализации учеников осуществляется путем использо-

вания разных форм и методов (индивидуальные и групповые консультации, стажировки на предприятиях; выполнение междисциплинарных научных работ, использование Интернет-технологий, беседы и т. п.).

Внешкольная профессиональная ориентация учащихся средних школ представлена деятельностью сети профориентационных служб разных уровней: государственных, региональных, департаментских, местных.

Результаты исследования дают основание определить позитивные идеи теории и практики профессиональной социализации учеников средних школ Франции, которые могут быть использованы в образовательном пространстве Украины.

Ключевые слова: профессиональная социализация, агенты профессиональной социализации, профессиональная ориентация, профильное обучение, воспитание ориентации, профессиональное самоопределение.

Zvereva M. A. Pupils' Professional Socialization at Comprehensive Secondary School in France. – Typescript.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogy, speciality 13.00.05 – Social Pedagogy. – Luhansk Taras Shevchenko National University. – Luhansk, 2010.

The dissertation is devoted to the research of the professional socialization of the secondary school pupils in France.

The paper determines the essence and specific features of the professional socialization of the secondary school pupils in France, the main scientific researches of the professional socialization in modern French pedagogy are observed. By means of theoretical analysis the aims, forms and methods of the professional socialization and profile learning in French schools are determined, practical results of use of them for the country development are shown. The paper provides a detailed analysis to the modern professionally oriented programs, which are directed to connect school with factory and give assistance in choosing a profession. The paper concludes that school can successfully co-operate with other social structures such as family, mass media, industrial sphere, municipal authorities, etc. The paper gives recommendations how the professional socialization experience in France can be used in Ukraine.

Key words: professional socialization, professional socialization agents, career guidance, profile learning, education of orientation, professional self-determination.